

KAPITTEL 8

Byggesteiner i kulturarbeid mot barn og unge

Til slutt i denne boka handler det om hvordan et lokalt kulturarbeid bygges opp av ulike byggesteiner, og om hvordan ulike forhold spiller sammen i dette arbeidet. Vi diskuterer betydningen av ulike enkeltelementer i lys av de prosjekter og tiltak som vi har studert i Drammen kommune. Noe av utgangspunktet for denne boka har vært å se på sammenhengen og den mulige avstanden mellom det nasjonale og det lokale nivået i kulturpolitikk og kulturarbeid. Det er også et tema for dette avsluttende kapittelet hvordan de overordnede målene om kvalitet, deltagelse, inkludering, mangfold og demokrati blir operasjonalisert gjennom både det idealstyrte og pragmatiske, praktiske og prosaiske arbeidet.

Hva påvirker kulturbruk og kulturell deltagelse? Åtte mulige parametre

I prosjektet Kultur for å delta, og særlig i analysen av de fire casene som vi gikk igjennom i forrige kapittel, har vi ønsket å utforske de følgende temaene, som alle kunne tenkes å påvirke deltagelse i ulike kulturtilbud: 1) målgrupper, brukere og rekruttering, 2) initiativ, medvirkning og aktivitetsledelse, 3) tillit, trygghet og voksenkontakt, 4) omdømme, 5) aktivitetstilbud, 6) lokalisering, 7) betaling og 8) organisering. Disse åtte kategoriene har også utgjort arbeidshypoteser om hva som er mulige parametre for et vellykket kommunalt kulturarbeid: Hvilke av disse parameterne fremstår som viktigst for at et tiltak skal fungere etter intensjonen, og for at det skal oppfattes som vellykket både av de som arbeider med det og av ungdommene selv? Vi beskriver vår innledende forståelse av disse åtte faktorene og de spørsmålene som bør knyttes til dem i det følgende. Dette er faktorer som har vært viktige i arbeidet i Drammen, men som vi også tror er viktige for alle andre som er involvert i lignende kulturarbeid.

Målgrupper, brukere og rekruttering

I prosjektet ønsket vi å studere kulturtiltak som retter seg mot forskjellige målgrupper. Vi ønsket å finne ut hva som kjennetegner målgruppene for de ulike tiltakene, og hvordan tiltakene gjennom innhold, form og markedsføring henvender seg til de definerte målgruppene. Vi antok også at flere av tiltakene ville bestå av flere ulike aktiviteter og opplevelser med differensiert målgruppetilpasning. Faktorer ville kunne være f.eks. kjønn, alder, bosted eller bestemte interesser.

Et relevant spørsmål her er om tilbudene faktisk treffer målgruppene en har sett seg ut. I kulturpolitisk forskning har det tradisjonelt blitt gitt stor oppmerksomhet til sosiale faktorer som kjønn, alder, etnisitet, bosted, foreldres utdanningsnivå og foreldres inntektsnivå. Også i dette prosjektet ville vi holde casene opp mot disse faktorene, men det var også viktig å stille seg åpen for at det kunne være andre faktorer som bidrar til å skape eller rive ned barrierer for kulturell deltagelse.

I både survey og i casestudier stilte vi spørsmålene om hvem som bruker hvilke kulturtilbud, og hvor mye de bruker dem. Dette er viktige spørsmål, men det er også viktig å forstå kulturell deltagelse på et dypere plan – hvorfor kulturtilbud brukes eller ikke brukes, og hvilken mening det gir for brukerne. Ligger nøkkelen i tilbudets form eller innhold? Ligger det i brukerens behov, motivasjon eller identitet? Rekruttering er et viktig tema i denne sammenhengen. Hvilke veier fører nye brukere inn i et kulturtilbud? Er det digital eller mer tradisjonell markedsføring som er det utslagsgivende, eller går veien fortrinnsvis via venner og bekjente? Hvilke forsøk er gjort for å rekruttere spesifikke grupper av barn og ungdom, grupper som erfaringsmessig ikke er blant kjernebrukerne av tilbudet? Hvilke erfaringer har man med disse strategiene?

Medvirkning og aktivitetsledelse

En av arbeidshypotesene i dette prosjektet var at kulturell deltagelse vil påvirkes av hvor initiativet til tilbudet kommer fra og hvem som utvikler det. For eksempel så vi for oss at tilbud initiert av kommunalt ansatte på Drammen kommunes avdeling Interkultur ville være annerledes i form

og innhold enn tilbud som er initiert av brukerne selv. I tillegg antok vi at graden av mulighet for medvirkning fra brukerne på vokseninitierte tilbud kanskje også ville ha betydning.

En annet sentralt tema dreide seg om voksen tilstedeværelse i de enkelte tilbud og aktiviteter. I noen tilfeller ville det sannsynligvis være voksne ledere til stede, mens i andre tilfeller ville kanskje lederskapet være ivaretatt av ungdom som hadde fått et spesifikt ansvar. Vi var opptatt av å kartlegge hver enkelt arena for å finne ut om det fantes nøkkelpersoner som fungerte som viktige «meglere» med betydning for kulturdeltagelsen. Hvilke forskjeller ser man mellom ulike tilbud som kan knyttes til hvem som leder dem? Her var både intervjuer og deltagende observasjon relevante kilder.

Tillit, trygghet og voksenkontakt

Graden av voksen tilstedeværelse antok vi også at kunne ha innvirkning på om brukere og deres foreldre ville ha tillit til at det er trygt å delta på de ulike arenaene. Dette tenkte vi også at kunne variere med i hvilken grad foreldre blir involvert i hva som skjer. Intervjuer med kulturarbeidere og lærere er en viktig kilde til erfaringer om tillit og trygghet, og om det er gjort forsøk med ulike måter å skape tillit på og ulike måter å involvere foreldre på. Gruppeintervjuer med brukere var også en potensiell kilde til oppfatninger omkring dette.

Omdømme

Intervjuer og gruppeintervjuer er vanligvis gode kilder til *diskurser* – måter å snakke om noe på, og i dette prosjektet var vi interessert i å avdekke diskurser om de ulike kulturarenaene. Vi ønsket å finne ut om de ulike tilbudene var omsluttet av positive eller negative rykter. Slike rykter kan være knyttet til tillit og trygghet (jf. punktet over), men kan også være knyttet til andre ting, som for eksempel oppfatninger blant ungdom om hva som kjennetegner de som er brukere av de ulike tilbudene (sosial status, identitet m.m.). Hvordan voksne og unge fra ulike miljøer snakker om de forskjellige aktivitetstilbudene, hvilke ord man

bruker, og hvordan man lader det man sier positivt eller negativt, kan fortelle mye både om dem som snakker og om hva slags stilling en arena eller et tilbud har i ulike grupper i lokalmiljøet.

Aktivitetstilbud

En sentral, og nesten selvfølgelig, del av studier som dette er å undersøke hvilke aktiviteter og opplevelser institusjonen tilbyr. Det er også relevant å se på hvilke deler av tilbudet som får mest oppslutning, og hva det er vanskeligere å rekruttere brukere til. Kanskje har også institusjonene erfaring fra tidligere forsøk på å lansere aktiviteter og opplevelser som man ikke har lyktes med. Disse erfaringene er også verdifulle å få tilgang til.

Deltagende observasjon er en annen relevant tilnærming til aktivitetstilbudet. Som deltagende observatører på de ulike kulturarenaene ligger det en mulighet for å komme nærmere hva som er det meningsbærende i deltagelsen. Dette kan være erfaringer som ikke alltid er like enkelt å uttrykke gjennom samtaler, men som kan komme til uttrykk på andre måter når man er sammen med dem det gjelder.

Lokalisering

To av casene i dette prosjektet var lokalisert på Grønland, i sentrum av Drammen, ett var lagt til bydelen Fjell, og ett (kulturskolecasen) hadde sin primære lokalisering på Fjell, og sekundært på Grønland i sentrum. Her lå det godt til rette for å fokusere på konsekvensene av *lokalisering*, samt til komparasjon mellom case med lik og ulik lokalisering. Dette åpner for å stille spørsmålet om hvor mye beliggenhet har å bety for kulturdeltagelse. Et spørsmål som henger sammen med dette, er hva som i så fall er avgjørende for at en beliggenhet er god eller ikke. Er det for eksempel avstanden til kollektivknutepunkter som er avgjørende, eller er det viktigere at tilbudet ligger i nærhet til skole eller nærmiljø? Spørsmålet om lokalisering vil nødvendigvis ha ulik relevans i ulike kommuner, særlig mellom kommuner av ulik størrelse.

Betaling

En annen arbeidshypotese var at det at det koster penger å bruke et tilbud, er en mulig barriere for deltagelse. Vi ønsket å kartlegge sammenhengene mellom betalingskrav og hvem som er de faktiske brukerne. Dette ville vi gjøre gjennom intervjuer med kulturarbeiderne. Videre ville det være interessant å studere hvilke indirekte forbrukskrav de enkelte kulturaktivitetene er forbundet med. Krever aktivitetene for eksempel at man har sitt eget instrument? Er det skrevne eller uskrevne regler for spesifikke klær eller annet utstyr for å kunne delta og være med i det gode selskap? Hvilke konsekvenser har i så fall dette for hvem som benytter tilbudet?

Organisering

En siste arbeidshypotese er at den administrative organiseringen av de ulike tilbudene har betydning både for innholdet i tilbudene og bruken av dem. I dette prosjektet ønsket vi for det første å kartlegge hva som kjennetegnet organiseringen av hvert enkelt tiltak, og å sammenligne dem med hverandre. Hva har organiseringen å si for hvilke aktiviteter som ble tilbudt og på hvilken måte? Her kan man f.eks. tenke seg at tiltak administrert av kommunen er preget av en mer rigid struktur enn et tiltak drevet av en liten og fleksibel privat organisasjon. På den annen side kan det tenkes at kommunal drift medfører en større forutsigbarhet og kanskje også tryggere økonomisk sikkerhet enn private tiltak.

I etterkant av prosjektet og i arbeidet med denne boka ser vi at alle spørsmålene har vært relevante å stille. Samtidig ser vi at det er flere andre spørsmål som ikke ble stilt i begynnelsen, som vi har fått grunnlag for å stille underveis. For eksempel har det blitt tydelig at det av og til kan være forholdsvis små, nær sagt prosaiske ting på et helt praktisk nivå, som kan ha stor betydning for om et kulturtilbud har god og bred oppslutning eller ikke. Det har også blitt tydelig for oss at selv om det er mange endringer man kan iverksette som kan ha betydning for deltagelse, finnes det også faktorer som er av mer strukturell art, eller som av andre grunner ikke er noe man som kulturforvaltning kan påvirke, men som det er viktig å ha en bevissthet om.

I forrige kapittel gikk vi gjennom kulturarbeidet og særtrekkene i fire ulike case. Denne gjennomgangen illustrerer også hvordan ulike faktorer kan spille ulike roller – i både positiv og negativ retning – for rekrutteringen til kulturell deltagelse. Dette gjelder blant annet våre nevnte åtte arbeidshypoteser for det kommunale kulturarbeidet; åtte ideer om hvilke faktorer som vi antok ville være viktige for bruk og utvikling av de konkrete tilbudene, altså: 1) brukere, 2) medvirkning og aktivitetsledelse, 3) tillit og trygghet, 4) omdømme, 5) aktivitetstilbud, 6) lokalisering, 7) betaling og 8) organisering. Er det mulig å si noe samlet om disse arbeidshypotesene? Vi skal kort forsøke på nettopp det.

Hva er viktigst?

Vi kan begynne i det generelle, med å understreke at det ikke er én enkeltstående faktor som utmerker seg som det sentrale punktet for å påvirke bruken av et kulturtilbud. Det er ikke slik at vi kan si at lokalisering eller pris er den dominerende faktoren som enten hemmer eller fremmer kulturell deltagelse. Det ville være en forenkling, men en forenkling som kan være kulturpolitisk ønskelig, fordi man vil vite nettopp hvor man kan eller bør iverksette konkrete tiltak. Hvis vi angriper de åtte arbeidshypotesene i stikk motsatt retning, kan vi spørre oss om det er noen av disse som utmerker seg som *lite* betydningsfulle? Også her er svaret nei. Gjennomgangen av de fire casene og resultatene fra spørreundersøkelsen har dokumentert at alle de åtte enkeltfaktorene kan ha noe å si for hvor vellykket et konkret tilbud vil være. Det er samtidig viktig å understreke at disse generelle poengene *ikke* betyr at alle faktorer er like viktige, eller at betydningen av de ulike faktorene er likt mellom de ulike kulturtiltakene. Tvert imot.

Spørreundersøkelsen viste oss at det som teller mest for kulturbruken, varierer mellom tilbudene (jf. kap. 4). På spørsmål om hva som kunne påvirket bruken av ulike lokale kulturarenaer, ser vi at ungdommene svarer f.eks. tilbudet på Union Scene, åpningstidene til Drammensbiblioteket og prisen på kino. Samtidig er det mange som svarer «ikke aktuelt uansett» på spørsmål om hva som kunne fått dem til å oppsøke de ulike arenaene. Det gjør at vi også må se på andre forklaringer enn de oppgitte

svaralternativene: «1. at det var lettere å komme seg dit, 2. at det var billigere eller gratis, 3. at de hadde åpent lengre eller oftere, 4. at de hadde andre tilbud som passet med min smak, 5. at det var andre folk der, 6. at jeg fikk lov av foreldrene mine». Vi må imidlertid heller ikke glemme hvor utfordrende det er for hvem som helst å skulle reflektere over og svare på et spørsmål om hvorfor man *ikke* gjør noe.

Vi har sett at måten et tilbud er organisert på, formelt, administrativt og når det gjelder hvem man samarbeider med, kan påvirke hvordan tilbudet fungerer. Vi vet at betaling, som f.eks. i kulturskolen, er med på å gjøre dette tilbudet mindre aktuelt for noen. Samtidig er kulturskolen et godt eksempel på hvordan det er en kombinasjon av faktorer som skaper en terskel for deltagelse, slik vi diskuterte i forrige kapittel: Lokalisering, informasjon og kunnskap om tilbud, kulturell relevans m.m. kan også bidra i samme retning. Hvilke aktiviteter et sted tilbyr, er en selv-sagt faktor i hvor attraktivt et tilbud fremstår for målgruppen, men hvis omdømmet til eller inntrykket av stedet i en brukers øyne er negativt, kan omdømmet trumfe aktivitetstilbudet i innflytelse på hvorvidt man bruker et tilbud eller ikke. De siste tre faktorene – tillit, medvirkning/aktivitetsledelse og brukere – handler om det som ikke er knyttet til kulturelle aktiviteter, fasiliteter eller tilbud, men til den sosiale og mellommenneskelige siden av tilbudene. Vi oppfatter det slik at blant disse faktorene finner vi svært vesentlige elementer i et velfungerende kulturtilbud; hvor vi også ser en betydning på tvers av de ulike casene og tiltak vi har sett nærmere på i dette prosjektet.

I alle våre fire case synes vi å se at voksenpersonenes rolle er helt essensiell. Nærværet av, kompetansen hos og tilliten til voksenpersoner ser ut til å være nøkkelfaktorer. De fire casene viser dette på litt ulike måter. I kulturskole for flere-caset var kompetansen hos kulturarbeiderne helt sentral for at aktivitetene skulle fungere, og for at barna skulle få tillit til de som for en stund skulle erstatte lærerne, og for at det skulle skapes et engasjement rundt hva de skulle gjøre. Samtidig, som vi så, var det andre utfordringer med dette tiltaket, ikke minst med overføringsverdien til et viktig mål for prosjektet – økt rekruttering til kulturskolen. I forsøket på Fjell var denne overføringsverdien i større grad sikret gjennom at det var overlappning mellom kulturarbeiderne i skolen og kulturarbeiderne på

fritidsklubben. Det ble stilt noen implisitte krav til disse kulturarbeiderne – at de skulle kunne håndtere større eller mindre grupper av 7.-klassinger, både i og utenfor skolesituasjonen. Vi så at evnen til å tilrettelegge lavterskeltilbudet på fritidsklubben Neon var god og viktig. I tilfellet med G60 er dialogen med og tilliten til en voksenperson enda mer sentral. Her er ungdommene eldre, og som vi så, uttrykker mange av dem stor tillit og tiltro til de som arbeider på og med G60. Eksemplet med Matendo viser betydningen av voksenpersoner på en litt annen, og mer indirekte måte. Det var et uttrykt mål for Matendo at det skulle være et sted med stor frihet og lite overordnet styring. Det fungerte ikke alltid like godt, og de som på et tidspunkt gjenopplivet Matendo, uttrykte et sterkt ønske om at det må være ansvarlige voksenpersoner involvert for å unngå noe av det negative som ble opplevd på denne arenaen tidligere.

Det som påvirker et kulturtilbud, er en kombinasjon av det store og det lille. Her skal vi heller ikke glemme det lille og prosaiske. Som vi så tydeligst eksemplifisert med G60, handler utvikling av et tilbud av og til også om de helt nære ting. Hvordan ser lokalene ut? Får man lyst til å stikke innom, til å sette seg ned, til å henge der? Hvordan er belysningen? Er det mange nok sofaer? Av og til kan det helt lille og konkrete være det som gjør utslaget for om en arena oppfattes som attraktiv. Det er en løpende utfordring for alle som skal utvikle et kulturtilbud til barn og unge, å vurdere betydningen og den innbyrdes vekten av de ulike faktorene vi har forsøkt å si noe om her.

Pose og sekk. Syv punkter om et flertydig og flerdimensjonalt kulturarbeid

Forrige kapittel handlet om de fire casestudiene i dette prosjektet. Vi gjennomgikk disse studiene enkeltvis og forsøkte også å se de fire i sammenheng. Som vi oppsummerte med, er det gode grunner til å se de fire casene under ett. De bindes sammen av noen overordnede mål om økt kulturelt engasjement og økt kulturell deltagelse. Samtidig skiller de seg tydelig fra hverandre både i virkemidler, spesifikke mål, brukergrupper og organisering. Det er altså ulike forhold som ser ut til å påvirke bruken av tilbudet for de ulike tilbudene.

Hvilket bilde er det som danner seg av brukergrupper, brukermønstre og kulturtilbud når vi setter surveyundersøkelsen og casestudiene i sammenheng? Det er et mangfoldig bilde, som vi forsøksvis kan beskrive i syv punkter:

Ungdom er ikke like

Et hovedinntrykk som danner seg når man ser casestudiene og surveyundersøkelsen under ett, er det enkle poenget at ungdom ikke er ungdom. Banal som denne innsikten kan virke, er den desto mer grunnleggende for et konkret kulturarbeid. Uten nær kontakt med og god informasjon om de menneskene man ønsker å nå, vil en målgruppe fremstå som uensartet og homogen. Dette er en særlig stor fare for en av de mest omdiskuterte og kanskje mest misforståtte målgruppene – den som samles under begrepet *ungdom*. Ikke bare er dette en gruppe som diskuteres og misforstås med svært jevne mellomrom; det er også en gruppe som gjennomgående er knyttet til ulike former for bekymringer – både familiære og politiske. Hva skal vi gjøre med ungdommen? har vært et bekymret spørsmål stilt fra samfunnsplanleggere i mange tiår. På 1970-tallet var bekymringene samlet under termen «ungdomsproblemet», i bestemt form. Bekymringene, både før og nå, er knyttet til fritid og aktivitetsnivå, til fravær fra og frafall fra skolen, til potensiell arbeidsledighet, til varierende inkludering i samfunnet og arbeidslivet. Med en flerkulturell befolkning har også nye bekymringer og utfordringer blitt føyet til denne listen: Sørger vi for god nok kontakt og dialog mellom minoritetsbefolkninger og majoritetsbefolkninger? Skaper vi nye klasseskiller langs kulturelle skillelinjer? Får minoritetsjenter de samme mulighetene som majoritetsjentene? Hvordan sørger vi for at minoritetsguttene ikke faller utenfor? Og så videre. Utfordringene er flere. Et kulturarbeid som er rettet mot ungdom, og som ønsker å arbeide med disse utfordringene, må uansett ha god oversikt over hvor heterogen denne målgruppen er. Her vil imidlertid enkelte hevde at det er kvaliteten på tilbudet; kvaliteten på det som formidles, som er det aller viktigste for en vellykket kulturformidling. Disse synspunktene står ikke i noe motsetningsforhold. Det er uansett stor forskjell på ungdommer, *blant annet* på hvordan de forholder

seg til kulturtilbud. Vårt inntrykk er også at ungdommene selv er svært godt klar over forskjellene seg imellom. Et konkret behov for kulturarbeidet vil uansett være avhengig av oppdatert kunnskap om hvem som bruker de ulike tilbudene.

Sosiale skillelinjer

At ungdom ikke er ungdom, kan konkretiseres noe ved å bruke begrepet *sosiale skillelinjer*. Under begrepet sorterer vi i denne sammenhengen de skillelinjene som kan knyttes til økonomi og/eller utdanning, og/eller etnisk bakgrunn. Skillelinjene er sosiale både i den forstand at de skapes og opprettholdes sosialt, og at de har en sosial funksjon, i den betydning at de nettopp skaper skiller mellom ulike grupper i samfunnet. Både surveyen og casestudiene viser at kulturtilbud og kulturbruk i Drammen er preget av noen slike skillelinjer – noen relativt forutsigbare og andre mer uforutsigbare. I våre undersøkelser viser disse skillelinjene seg særlig som forskjeller mellom elever fra ulike skoler, og som forskjeller mellom elever med ulik landbakgrunn. Som vi så i kapittel 4, er det for eksempel slik at mens elever fra Marienlyst skole i snitt angir å ha besøkt 6,6 idrettsarrangementer i løpet av de siste 12 månedene, er tallet for Kjøsterud skole 3,7. Og mens elever på Galterud skole i snitt oppgir ha besøkt et bibliotek 8 ganger de siste 12 månedene, har elever ved Svensedammen skole kun besøkt et bibliotek 1,8 ganger. Forskjellene er også store for elever med ulike landbakgrunner. Her er det f.eks. markante forskjeller mellom elever med tyrkisk bakgrunn og elever med norsk bakgrunn, og forskjellene mellom elevgruppene er størst nettopp på besøk på idrettsarrangementer og besøk på bibliotek. Mens elever med tyrkisk bakgrunn bruker biblioteket over tre ganger så ofte som elever med norsk bakgrunn, er mønsteret motsatt for idrettsarrangementer. Elever med norsk bakgrunn ser ut til å oppsøke idrettsarrangementer tre ganger så ofte som elever med tyrkisk bakgrunn. I tillegg til disse forskjellene deler også kulturaktiviteten blant ungdommene seg langs en kjønnsakse. Jentene er mer aktive brukere av f.eks. bibliotek og sosiale medier, mens guttene er mer aktive i idrett og langt mer aktive i ulike former for spill (PC- og konsollspill).

Digital og analog kultur – hjemme- og uteaktiviteter

Både surveyundersøkelsen og casestudiene viser med all mulig tydelighet at ungdom i Drammen er aktive og bevisste kulturbrukere. Også her er det imidlertid viktig å skille mellom kultur og kultur. Selv om ikke det kommunale kulturarbeidet vi har studert i Drammen, utmerker seg ved å være spesielt normativt, i betydningen at enkelte former for kultur vurderes som langt mer verdifulle enn andre, er det heller ikke noen tvil om at det er noen former for kulturdeltagelse som er mer ønskelig enn andre, sett i de kommunale kulturarbeidernes perspektiv. De målene som settes for et inkluderende og integrerende kulturarbeid, som handler om å utvikle et sosialt og kulturelt medborgerskap, oppnås lettere på noen arenaer enn på andre. Kultur er ikke kultur, like lite som ungdom er ungdom. Et viktig skille her går mellom den digitale og den analoge kulturaktiviteten, alternativt mellom hjemmeaktivitet og uteaktivitet. Ungdommen i Drammen er digitale og analoge kulturbrukere, og den kulturelle deltagelsen er fordelt mellom hjemmeaktiviteter og uteaktiviteter. Et dekkende bilde av kulturbruk må inkludere begge sider. Det aktivitetsmønsteret vi har sett gjennom prosjektet, er på en måte ganske kjent. I det minste når det gjelder bruk av de etablerte og tradisjonelle arenaene for kulturaktiviteter. Som vist i kapittel 4 følger bruken av kulturarenaer og -uttrykk som teater, konsert, danseforestilling, bibliotek, kino m.m. langt på vei de samme mønstrene som avdekkes av SSBs undersøkelser av den norske befolkningens kulturbruk. Når det gjelder den digitale kulturbruken, eventuelt mediebruken, er det langt færre dekkende undersøkelser å sammenligne resultatene med, særlig for denne brukergruppen. Undersøkelsene våre viser med all mulig tydelighet at selv om det vi kan kalle tradisjonell kulturbruk, spiller en viss rolle for ungdommene, er den digitale kulturbruken klart dominerende om man legger tidsbruk til grunn. Et annet spørsmål gjelder egenaktivitet, det vil si der ungdommene selv på en eller annen måte er aktive. Blant de kategoriene vi har brukt i surveyundersøkelsen (jf. kap. 4), er det organisert idrett og individuell trening som utgjør de mest praktiserte aktivitetene, fulgt av fotografering, treningssenter, religiøse foreninger og å spille musikk sammen med andre.

Arenaenes betydning

Et begrep som vi har brukt gjentatte ganger i denne rapporten, er *arena*. Det er ikke uten grunn. Et generelt inntrykk vi har er at betydningen av arenaer er stor, og at arenaer er en nøkkelfaktor for å skape relevante kulturtilbud utenfor hjemmet. En arena er et samlebegrep for tilbud, organisering og lokalisering. En arena er gjerne et fysisk sted, men det er som oftest også en form for møteplass som med ulike virkemidler tilrettelegger for aktivitet og kommunikasjon. En arena fylles med innhold av de menneskene som organiserer arenaen, og av de menneskene som fyller arenaen med aktivitet. Det vil nødvendigvis innebære at en arena er en ganske kompleks sammensetning av alt det som gjør et tilbud godt eller dårlig, relevant eller irrelevant, fungerende eller ikke-fungerende. Nedenfor går vi nærmere inn på noen sentrale enkeltelementer i denne sammensetningen.

De arenaene vi har sett nærmere på i dette prosjektet, og de arenaene som berøres i surveyen, er, som vi har sett, svært ulike. De er organisert ulikt, har ulike tilbud, ulike grader av samarbeid med både offentlige etater og andre arenaer. Elevene vurderer også arenaene ulikt i spørsmålene fra surveyen. Som vi så i kapittel 4, ble de både spurt om kulturtilbud og -bruk generelt, samt om deres vurdering av konkrete lokale arenaer. Her er svarene litt ulike. Hvis vi ser på hvilke arenaer som er mest besøkt, er dette KinoCity, Union Scene og Drammensbiblioteket, ikke overraskende med KinoCity som den arenaen flest har besøkt i løpet av de siste 12 månedene. Hvis vi ser på det gjennomsnittlige antallet besøk siste 12 måneder, er det fremdeles KinoCity som er mest besøkt (7,9 besøk), med Union Scene og Attic på en delt andreplass (3,9 besøk). Dette sier noe om at frekvensen av bruken av kulturtilbudene varierer, f.eks. at de som bruker Attic, er mer aktive/jevnlige brukere enn de som bruker andre kulturtilbud. Hvis vi derimot ser på hvordan elevene rangerer betydningen av de ulike lokale arenaene (på dette spørsmålet var KinoCity ikke inkludert som alternativ), er det flest elever som synes at Drammensbiblioteket, Union Scene og Drammens Teater er litt eller veldig viktige arenaer (jf. kap. 4). Her ser vi at selv om teateret ikke har blitt besøkt av flere enn 37 %, blir det vurdert som en vesentlig arena også av ikke-brukere.

Skolens betydning

Arbeidet i dette prosjektet og de dataene vi har samlet inn, har bekreftet inntrykket av den nøkkelrollen som skolen spiller (eller kan spille) i kulturarbeid rettet mot barn og unge. To av casene i dette prosjektet har hatt en direkte dialog med skolen. Både kulturprosjektet på Fjell og Kulturskole for flere utnyttet det potensialet som ligger i å nå barn og unge i skolehverdagen. Hele surveyen i dette prosjektet var også avhengig av å få tilgang til ungdommene gjennom å la de gjennomføre spørreundersøkelsen som en del av skoledagen. Uten aksept fra og samarbeid med ungdomsskolene i Drammen ville dette vært langt vanskeligere å gjennomføre, og trolig gitt langt mer usikre resultater.

Et annet moment som minner oss om den store kulturelle betydningen skolen har, er Den kulturelle skolesekken. Selv om *kulturtrykket* for den enkelte elev ikke økes i stor grad av DKS, (det er snakk om et nokså lite antall kulturtilbud årlig), er dette like fullt det største enkeltstående tiltaket for kulturtilbud til barn og unge (jf. Breivik og Christophersen, 2013). I surveyundersøkelsen ble dette blant annet illustrert med andelen elever som hadde vært på en konsert i skoletiden de siste 12 månedene. 86 % av elevene anga at de hadde vært på en konsert i dette tidsrommet. Andelen som hadde vært på en teaterforestilling e.l., var 61 %. Som kjent, er målet med DKS å nå alle barn og unge, og den infrastrukturen som gjør det mulig å kunne nå dette målet, utgjøres nødvendigvis av skolen. Betydningen av og størrelsen til DKS betyr også at alle kulturtiltak som ønsker å forholde seg til skoleverket og skoleelever, på en eller annen måte er nødt til å forholde seg til Den kulturelle skolesekken. Et kulturprosjekt som gjennomføres i skolehverdagen til elevene, vil, direkte eller indirekte, relatere seg til DKS. Det vil f.eks. si at man må legitimere prosjektet enten som noe annet enn, som et alternativ til eller som en komplementering av det tilbudet som gis gjennom DKS. På samme måte vil også et velfungerende samarbeid med lærerne være avhengig av at man på en eller annen måte relaterer kulturarbeidet til DKS.

Det er uansett vanskelig å komme utenom skolen som samarbeidsorgan, dersom ambisjonen er å nå så bredt som mulig. Som nevnt tidligere i rapporten er skolen det eneste tilbudet til barn og unge det ikke er mulig, og rent faktisk også straffbart, å velge bort. Det vil også si at

(grunn)skolen er den eneste institusjonen eller arenaen som når alle, eller nær sagt alle. Den store betydningen til skolen som institusjon representerer også en utfordring, for flere aktører. Det er en utfordring for skolen selv å skjerme timetall og læringsmål, og det kan også være en utfordring for kulturprosjektet og andre formål som ønskes implementert i skolen. Siden skolen når så bredt, er det også en naturlig arena for implementering av alle gode formål, enten det gjelder ønsker om kunnskap som skal inn i skolen (privatøkonomi, helse, ernæring, klima), integreringstiltak eller kulturtiltak. Det er skarp konkurranse om elevenes oppmerksomhet, lærernes tid og skoledagens timer.

Bruk og ikke-bruk: komplekse valg

Et nøkkelspørsmål for dette prosjektet er like vesentlig som det er vanskelig å besvare: Hva er det som gjør at man velger en kulturaktivitet, og hva er det som gjør at man velger det bort? Med andre ord: Hva er forskjellen på en bruker og en ikke-bruker av et kulturtilbud? Dette kan igjen knyttes til et annet spørsmål som er like stort som det er utfordrende: I hvor stor grad kan man forklare sosiale forskjeller med strukturelle forhold, og i hvor stor grad kan de forklares med individuelle valg? Og – i forlengelsen av dette – dersom man ønsker å påvirke de valg som tas, skal man søke å gjøre noe med de strukturelle forholdene som ligger til grunn for personlige valg, eller skal man forsøke å påvirke disse personlige valgene mer direkte?

I en artikkel om ikke-brukere skriver de danske kulturpolitikkforskere Gitte Balling og Nanna Kann-Christensen at vi må modifisere det begrepet vi har om ikke-brukere, og at ikke-brukere kan være aktive brukere på arenaer som ikke blir fanget opp med de måleverktøyene man bruker: «So-called non-users may be very active cultural participants who do not use the traditional cultural institutions. [...] Their cultural activities take place in non-institutional spaces (e.g. web sites, on the streets or other informal settings)» (Balling og Kann-Christensen, 2013, s. 67). Tradisjonelle kulturundersøkelser fanger i for liten grad opp den kulturbruken som er digital, den kulturbruken som er i privat/familiær regi, og den kulturbruken som finner sted utenfor de offentlige institusjonene.

I dette prosjektet har vi fått illustrert med all mulig tydelighet at årsaker til at man velger å delta i en kulturaktivitet, at man velger å ikke delta, eller at man velger å slutte med en aktivitet, innebærer komplekse valg. I surveyundersøkelsen ble dette illustrert i to ulike spørsmål: spørsmålet om årsaken til at man hadde sluttet med en gitt aktivitet, og spørsmålet om hvilke endringer som hadde gjort at man hadde begynt å bruke et gitt tilbud mer (se kap. 4). De viktigste årsakene til å slutte angis som at det ikke var gøy lenger, at det ble for liten tid, eller at de fikk andre interesser. På spørsmålet om mulige endringer som kunne ført til økt bruk, er det mange som svarer at det enkelte tilbud uansett ikke ville vært aktuelt. Blant de som angir mulige endringer som ville føre til økt bruk, er beliggenhet, åpningstider, pris og tilbud de viktigste mulige endringsfaktorene, men med ulik vektlegging for de ulike tilbudene.

Disse resultatene viser hvor sammensatt årsaker til kulturelle valg er. I tillegg finnes det for denne brukergruppen en (eller flere) faktor X som påvirker hva man deltar på, og hva man ikke deltar på. Identifiserer den enkelte seg med den arenaen som har et tilbud? Er jeg en sånn type? Hva slags folk er det som egentlig henger på det stedet? Er jeg en av dem? Eller vil jeg egentlig være en helt annen? Har jeg lyst til å forholde meg til andre akkurat nå, eller har jeg nok med meg og mitt? Som vi har sett, kan det også være tydelige generasjons- og konjunktursvingninger for bruken av et tilbud, blant annet som følge av at enkeltpersoner drar med seg andre brukere, både når de begynner å bruke et tilbud, og når de slutter å bruke et tilbud.

Mens det er gjennomførbart å endre åpningstider, utvikle tilbud, subsidiere priser, være aktiv i sosiale medier, markedsføre og være synlig, er det langt vanskeligere å forholde seg aktivt til de mange x-faktorene, som når alt kommer til alt, kanskje er blant de viktigste for den primære målgruppen for et kulturarbeid. Et minimum må nødvendigvis være å være bevisst og oppmerksom på at disse refleksjonene kan være avgjørende for hvorvidt man deltar på noe eller ikke.

Bevisste brukere

Et siste overordnet inntrykk som dokumenteres både i surveyundersøkelsen og i casestudiene, er at det er meningssterke og bevisste

målgrupper vi her snakker om. De har klare oppfatninger både om tilbudene de bruker og ikke bruker, om hva som fungerer og hva som ikke fungerer, og om forskjeller innad i sin egen aldersgruppe. Som vi så i et av intervjuene med brukere av G6o, målbar de f.eks. en veldig klar oppfatning av forskjellene mellom G6o og kulturskolen: «man lærer ikke den musikalske magien; man lærer bare den musikalske kjedelige teorien». På samme måte hadde de også tydelige oppfatninger av hvem som bruker, og hvem som ikke oppsøker denne arenaen. Spørreundersøkelsen viser også at det finnes klare positive og negative oppfatninger av kulturtilbudet i Drammen, samt av hvordan dette tilbudet bør utvikles videre (jf. kap. 4).

Forholdet mellom mål, virkemidler og resultater

I kulturpolitisk forskning og utredning har man tradisjonelt skilt mellom to grunnleggende argumenter for å bruke politisk oppmerksomhet og økonomiske ressurser på kultur: På den ene siden har vi argumenter som fremmer betydningen av kultur for kulturens egen skyld, eksempelvis med henvisning til kulturens egenverdi (jf. Røyseng, 2007; Hylland, 2009). På den andre siden har vi argumenter som fremmer betydningen av kultur for andre formål enn dens egen – kultur som verktøy for å utvikle samfunn, næring, lokalmiljøer; for å fremme integrering og inkludering, demokrati, folkehelse og sosial bærekraft. Den siste formen for argumentasjon beskrives gjerne, lett normativt, som en instrumentell kulturpolitikk, der kulturuttrykk er middel og ikke mål; der kunst og kultur brukes som instrument for å oppnå noe annet¹⁰.

Diskusjoner i kulturfeltet er av og til preget av en eksplisitt eller implisitt engstelse for instrumentalitet, særlig siden en instrumentalitet gjerne oppfattes som å gå på bekostning av kunstnerisk autonomi. Den todelingen av formål eller legitimering som slik bekymring bunner i, virker

---

10 Det har blitt fremmet skeptiske synspunkter til skillet mellom instrumentell og ikke-instrumentell kulturpolitikk. Geir Vestheim argumenterer f.eks. for at all kulturpolitikk i prinsippet er instrumentell, forstått slik at den søker å oppnå et formål utenfor det rent konkrete kulturuttrykket. Også dannelse og utvikling av enkeltmennesker kan forstås som et instrumentelt mål (Vestheim 2008).

mindre aktuell og relevant i møtet med en kommunal virkelighet. Mye kan tyde på at forholdet mellom mål og middel i en slik praktisk sammenheng ikke beskrives på en god måte av en skjematikk med kultur som mål på den ene siden og kultur som middel på den andre siden. I vår sammenheng vil det f.eks. være et spørsmål om kultur skal være et middel til inkludering og integrering, eller om inkluderende tiltak skal føre til økt kulturbruk (som igjen kan antas å være et gode i seg selv). De som arbeider med disse spørsmålene på lokalt nivå, vil trolig svare at her ligger det et selvsagt og innlysende *både-og*. Kultur kan være et middel, og det kan være et mål, på samme måte som inkludering er et mål i seg selv, samtidig som den har positive tilleggseffekter. I det praktiske kulturarbeidet som vi har studert i Drammen, er det ingen gjensidig utelukkning mellom mål og middel; snarere en viss gjensidig avhengighet.

På samme måte som kulturarbeidet i kommunen kombinerer kulturtilbud som mål og middel, er det også en glidende sammenheng mellom kulturarbeid og sosialt arbeid i de ulike tilbudene til barn og unge. Dette gjelder både for de casene vi har sett nærmere på, og for aktiviteter som faller utenfor denne undersøkelsen. Som vi skal se, kan det tyde på at det er en viss pendelbevegelse i de allmenne trendene for ungdomsarbeid, at man har variert mellom et tydelig fokus på det sosiale og et tydelig fokus på det kulturelle arbeidet. Det er også liten tvil om at det på tvers av de ulike tilbudene, f.eks. mellom våre fire case, er en tydelig ulikhet i vektningen mellom sosialt arbeid og kulturarbeid. For en arena som fritidsklubben Neon er det viktig at terskelen er så lav som mulig, og kulturelle aktiviteter er mer å oppfatte som en mulig og ønskelig bonus. For en arena som kulturskolen er tilfellet det helt motsatte. Her er undervisning i kulturaktivitet det primære, og de eventuelle sosiale målene og effektene av deltagelsen kommer i annen rekke.

Sammenhengen mellom det vi litt upresist har beskrevet som sosialt arbeid og kulturarbeid, er også tydeliggjort på et administrativt nivå. Som nevnt tidligere sorterer Interkulturs arbeid under den kommunale avdelingen Fritid og Interkultur. Under denne avdelingen hører også blant annet G60, Neon, Nøstedhallen og ulike fritidstilbud til barn og unge.

De fire casene vi har beskrevet i kapittel 7, representerer tre ulike utgaver av kommunalt kulturarbeid, samt ett privat initiativ med varierende

grad av kommunal/fylkeskommunal innflytelse. Tiltakene retter seg mot ulike aldersgrupper, henholdsvis barn på 6 år, barn på 12 år og ungdom i alderen 13–20 år. Felles for dem er at de har et overordnet mål om å øke kulturdeltagelsen blant grupper av barn og unge som ikke vanligvis deltar. I det første caset, *Kulturskole for flere*, har vi sett at kulturskolen forsøkte å gi barn på Fjell en smakebit på kulturaktivitet. Kunstprosjektet var profesjonelt utført og en suksess både kunstnerisk og pedagogisk, men det var kortvarig og tidsavgrenset, og barna ble ikke fulgt opp fra kulturskolen i ettertid. Rekrutteringseffektene var således både usikre og vanskelig å dokumentere.

I det andre caset, Fritid og Interkulturs fritidstilbud i samme bydel, der man i et samarbeid med skolen jobber med å skape myk overgang fra skolearenaen til andre arenaer i samme bydel, er en annen, og mer systematisk og langsiktig, måte å arbeide med dette på. Samtidig er det ikke alltid så lett å få øye på *kulturarbeidet* på denne arenaen. Neon fremstår ofte mer som et sted å *henge* og spise enn som et sted barn kan drive med kulturaktivitet. En konsekvens av å bygge ned terskler og stille få eller ingen krav til brukerne av et tilbud er at det er vanskelig å skape et substansielt innhold i tilbudet. Det er også utfordrende å skape kontinuitet og ferdighetsprogresjon. Et lavterskeltilbud som Neon er som vi så, en ikke helt optimal arena for ambisiøs talentutvikling, men kan altså kanskje forstås som en del av en kulturell «førstelinjetjeneste» der man ønsker å gi barn en første prøvesmak. Senere kan de barna som har fått interesse og motivasjon vekket, henvises til andre arenaer, f.eks. kulturskolen eller G60, der det ligger bedre til rette for å utvikle ferdigheter og talent videre. Slik forsøker man altså å skape en kultur for å delta blant barn og unge som vanligvis ikke deltar. Da kan det være viktig å gå veien om å bygge relasjoner og tillit, strategier som tradisjonelt har blitt sett på som sosialarbeidernes ansvarsområde.

Det tredje caset som er blitt beskrevet, G60, er eksempel på en arena hvor det er, om ikke en forutsetning, så iallfall en fordel, at brukerne har et minimum av interesse for musikk eller andre kulturuttrykk. Men selv her har man erfart at det er viktig å finne den riktige balansen mellom hening og aktivitet, mellom å være og å lære. «For hvis ikke det er et hengested, hvordan skal du da få rekruttert ungdommene?» spør altså

G6os daglige leder. Samtalene mellom kulturarbeidere og ungdom og ungdommene imellom danner grunnlaget for å bli kjent med hverandre, for å skape trygghet og tillit. Dette er igjen grunnlaget for at aktivitetstilbudet på huset er relevant og interessant for dem det er til for.

Det fjerde og siste caset, Matendo, har vært preget av en viss uforutsigbarhet. Selv om det etter alt å dømme har vært en viktig arena for de brukerne som har vært deltagere, har det også vært preget av en sårbarhet som kan sees i sammenheng med organiseringen. Matendo har vært drevet av ildsjeler på privat initiativ. En styrke ved dette har vært en viss fleksibilitet og frihet til å utvikle tilbudene, men slik vi vurderer det, har sårbarheten med en manglende kontinuitet og struktur stått i veien for disse styrkene. I en lengre periode var det heller ingen virksomhet ved Matendo, delvis på grunn av bevilgninger som ikke ble videreført.

Avslutning: Sammenfall mellom gode formål

Avslutningsvis skal vi oppsummere hovedpunktene i boka gjennom å beskrive særtrekkene ved lokalt/kommunalt kulturarbeid: hvordan det er preget av et langt tettere sammenfall mellom politikkområdene enn på nasjonalt plan, hvordan ulike mål og formål samvirker, og hvordan det lokale kulturarbeidet må og bør preges av et sammenhengende og kompletterende tilbud. Den avsluttende delen av dette kapittelet skal handle om hvordan ting henger sammen, og om hvordan ulike deler ideelt sett kan komplettere hverandre til et godt hele. Mer konkret skal det handle om hvordan de ulike formene for kommunalt kulturarbeid kan og bør fungere sammen for å kunne nærme seg de målene man setter for dette arbeidet.

Gjennomgangen av de ulike casene i dette prosjektet har satt oss på sporet av noen grunnleggende utfordringer. En av disse handler om overføringsverdi. For flere av casene er spørsmålet om forholdet på arena A og arena B helt sentralt. En aktivitet på arena A forutsettes å påvirke en aktivitet på arena B. Kulturaktiviteter i skolehverdagen iverksettes for å øke oppslutningen om kulturskoletilbudet, eller for å øke bruken av fritidsklubben Neon og de kulturaktivitetene som finnes der. Tilbudet på Neon kan på samme måte føre noen av brukerne videre til G6o. Dette

er gode og fornuftige mål, men alle tiltak som arbeider med slike overføringsverdier, må ta høyde for hvor ambisiøse disse målene egentlig er. Det man på mikronivå ønsker, er at det man opplever et sted, skal påvirke de valgene man tar et annet sted, og at opplevelsene på arena A fører til at man tar andre valg på arena B enn man ellers ville tatt. Sammenhengen mellom disse størrelsene er i utgangspunktet svak og sårbar, som i dette prosjektet kanskje ble mest tydelig i Kulturskole for flere. Skal overføringsverdier mellom to arenaer, alternativt mellom et virkemiddel og et mål, være mulig, må sammenhengene styrkes gjennom en felles forståelse og forankring av målene, av god informasjon, tett oppfølging, kritisk evaluering osv.

En annen type overføringsverdi eller sammenheng, som kulturarbeidet i Drammen deler med det meste av denne typen arbeid, er forholdet mellom det kortsiktige og det langsiktige. Som tilfellet er med forholdet mellom mål og middel, kan man fokusere både på det kortsiktige og det langsiktige i kulturarbeidet. Det kortsiktige kan være at man legger til rette for gode øyeblikksopplevelser, mens det langsiktige kan være at man ønsker mer varige virkninger av de kulturelle aktivitetene. Dette avgjør også hvor vellykket man vurderer at et gitt tiltak ers. For igjen å bruke eksemplet med Kulturskole for flere kan dette være et eksempel som fungerte svært godt kortsiktig – med gode erfaringer, fornøyde deltagere og følelse av mestring – men som fungerte dårlig med det langsiktige for øye. Effekten på kulturskoledeltagelsen var svært usikker. Om det var et vellykket eller mislykket tiltak, avhenger av hvordan man vektlegger det kortsiktige vs. det langsiktige.

Et tredje poeng som har med sammenheng å gjøre, kan beskrives med et begrep som komplettering. Vårt inntrykk er at både de kulturtilbudene som vi har sett nærmere på i dette prosjektet og andre tilbud i Drammen kommune, kompletterer hverandre. De er forskjellige på mange måter, og det bør de også være. Komplettering innebærer samtidig ikke isolasjon eller tette skott mellom de ulike formene for kulturarbeid. Som diskutert ovenfor er det, og bør det være, en sammenheng mellom tilbudene. De må vite om hverandre, informere om hverandre, rekruttere på hverandres vegne og vise videre til hverandres tilbud. En av flere sammenhenger ligger i det trinnvise – i skrittet fra en arena med lav terskel til en arena med

noe høyere terskel. Brede dører, lave terskler og vekting på det sosiale elementet i tilbudet kan lede videre til tilbud med litt høyere terskel og mer vekting på kulturarbeid. Selv om de ulike tilbudene i Drammen arbeider godt med slike sammenhenger, mener vi at det er et forbedringspotensial på akkurat det punktet.

Denne boka har ikke handlet om hvordan kultur påvirker eller hva det gjør med barn og unge. Den har ikke hatt som utgangspunkt å forsøke å underbygge at kulturbruk og kulturell deltagelse automatisk har positive effekter for den enkelte deltager. Innenfor det brede feltet kulturpolitikk for barn og unge ser vi av og til at kunnskapsutvikling, utredninger og utviklingsarbeid er preget av en viss normativitet (jf. Stavrum, 2013). Det er til tider knyttet sterke forventninger til at kultur *virker*, når det inkluderes i barn og unges hverdag – at det virker positivt på opplevelse av mestring, på inkludering, på evner til kreativ problemløsning, på skolerestater og generell *well-being*. Vi har ingen grunn til å betvile at kulturarbeidet har positive effekter, men vi mener samtidig at det bør stilles like tydelige krav til det kunnskapsarbeidet som skal undersøke slike effekter, som til all annen kunnskapsutvikling. I dette prosjektet har vi ikke hatt tilgang på data som kan gi oss solide resultater om dette temaet, men det har heller ikke vært vårt utgangspunkt. Vi har snarere villet vise hvordan en flerdimensjonal kunnskapsutvikling – både kvantitativ og kvalitativ – kan danne en plattform for å utvikle det lokale kulturarbeidet.

Hva kan man så lære av en nærstudie av kommunalt kulturarbeid? Noen sentrale konklusjoner kan samles under et begrep om *sammenfall av gode formål*. Med det menes at det kommunale kulturarbeidet er preget av en sammenstilling og en form for samvirke mellom kulturelt, pedagogisk, sosialt og integrerende arbeid. Dette sammenfallet har både praktiske og noen analytiske konsekvenser.

På den ene siden har vi altså noen praktiske konsekvenser, tydelig blant annet gjennom de konkrete, praktiske og av og til svært prosaiske valg som preger det kommunale kulturarbeidet. I sammenfallet av formål i en kommunal kulturvirkelighet kan sentrale verktøy for måloppnåelse være å ha nok sofaer eller et tilbud om suppe. Videre er det slik at hva som er primære og hva som er sekundære mål for det kommunale

arbeidet, ikke nødvendigvis er gitt en gang for alle. Enkelte tiltak er både mål i seg selv og verktøy for å oppnå andre mål. Når barn fra flerkulturelle familier besøker en fritidsklubb, gis de både et sted å være, et sted å gjøre lekser, noen voksne å snakke med og et tilbud om ulike former for kulturaktiviteter. Her kan det være vanskelig å skille mellom de kulturelle, de sosiale, de pedagogiske og de integrerende formålene, men det er liten tvil om at det er en sammenheng mellom dem. En av de kommunale kulturlederne i Drammen beskriver sammenhengen mellom kultur- og sosialarbeid som en pendelbevegelse. Tidlig i hans yrkesliv så man på sosialarbeidet som et primært mål, senere svinget pendelen over til et kulturarbeid der sosialarbeidet hadde svært liten plass, og til i dag der man i hans forståelse har fokus på begge deler, men der man er opptatt av at sosialt, forebyggende og integrerende arbeid først kan komme inn når kulturtilbudet har en grunnleggende kvalitet.

Disse sammenhengene gjør også at det ligger konkrete utfordringer i hvordan ulike etater og enheter samarbeider innad i kommunen. Selv om det skulle være slik at det er sammenfall av formål og verktøy, er det fremdeles slik at det er separate aktører som forvalter disse – skoleverket, sosialtjeneste, kulturetater osv. Våre case viser blant annet hvordan samarbeid mellom ulike kommunale aktører blir vesentlig når formål faller sammen. Her ligger det også noen utfordringer i grenseoppganger, særlig når kulturarbeidernes arbeid nærmer seg sosialarbeidet. Når dedikerte kulturarbeidere blir godt kjent med utsatte ungdommer i sårbare situasjoner, kan det by på vanskelige dilemmaer, slik en av de kommunale kulturlederne i Drammen formulerer det:

Det er viktig at miljøarbeidere med kulturkompetanse ikke går inn i en mer behandlende rolle. Det har de verken kunnskap til eller kapasitet til å følge opp. Ungdom med store utfordringer trenger bistand fra personell med spesialkompetanse og tid til å følge opp over en lengre periode. Det er samtidig viktig at miljøarbeiderne bruker sin posisjon til å bidra til at ungdommene får den hjelpen de trenger og opplever at de kan snakke om alle utfordringer, men at vi er tydelig på hva vi kan bistå med.

Det er liten tvil om at det drives kulturpolitikk på kommunalt nivå, men det er gjerne en kulturpolitikk som er praktisk, pragmatisk og av og til

også prosaisk: På den ene siden den kontinuerlige jobben med å inspirere og motivere barn og ungdommer til å bli med i organiserte kulturaktiviteter, på samme tid som språkproblemer, uro og bråk, lite egnede lokaler med dårlig luft og akustikk er hverdagsutfordringer som må løses. Den profesjonelle kunstkompetansen til de voksne blir mindre synlig når suppe skal serveres og konflikter skal løses, og den ideelle kulturopplevelsen og kulturdeltageren fra de kulturpolitiske dokumentene er ikke det første man tenker på.

På den andre siden har vi også noen analytiske konsekvenser og implikasjoner av en empirisk nærstudie av det kommunale kulturarbeidet. Dette handler særlig om hvordan vi forstår kulturpolitikken ulike nivåer – fra det nasjonale til det lokale; fra det abstrakte til det konkrete. I en artikkel om lokal kulturpolitikk viser Jenny Johannisson at vårt utgangspunkt om lokal realisering av nasjonale mål er gyldig også utenfor Norge. Hun skriver: «Det är på lokal nivå som de något abstrakta kulturpolitiska målsättningarna fylls med konkret innehåll, i Sverige såväl som internationellt» (Johannisson, 2012, s. 44).

I de tilbudene og tiltakene vi har sett på i dette forskningsprosjektet, har vi forsøkt å finne ut hvordan aktørene tenker, hvordan de arbeider, hva ungdommene legger vekt på, hva som ser ut til å virke, og hvilken rolle en kommune som Drammen kan spille for slike tiltak. Dette arbeidet har lært oss mye om hvilke utfordringer som slikt arbeid stilles overfor: Kulturarbeidet skal oppleves som relevant og interessant, det skal gjennomføres av folk som ungdommen har tillit til, det skal ha en finjustert balanse mellom frihet, rammer og ansvar, og det skal være mangfoldig nok til at det treffer bredt. Å følge disse prosjektene har lært oss at det knapt nok finnes én fasit, én måte å bygge opp et kommunalt arbeid for kulturell deltagelse for ungdom. Det er en bredde i oppgavene og en bredde i utfordringene. Dette må etter alt å dømme også møtes med en bredde i arbeidsmåter for det konkrete kulturarbeidet også. Kun da vil dette arbeidet ha muligheten til å nå de ambisiøse målene det er satt til å nå.

